Қутқазғучи Мәсиһ

Л. М. Абдулла

АльСалам

Мундәрижә

Әхмәт вә Адил....................................4

Худаниң Қозиси....................................7

Худаниң Сөзи....................................12

Худаниң Қурвани....................................16

Гуна....................................23

Ибраһимниң Оғли....................................29

Худа - Бир....................................36

Худа вә Инсан....................................45

Әхмәт вә Адил

Әхмәт мәлум бир фирмида ишләтти. Өз хизмитини яхши көрмәтти, чүнки униң башлиғи Әхмәтни һеч қачан өз қабилийитини көрситишкә йол қойматти. Бөлүм бир муһим тапшурма елиши биләнла, башлиқ барлиқ алқишни өзигә еливелишқа тиришатти.

Әхмәт көп вақит өз хизмитини өзгәртишни ойлап көрди. Лекин яхширақ иш тепишқа болматти. Униңдин ташқири униң иш һәққи башқа хизмәтләргә қариғанда хелә жуқури еди, шуңлашқа Әхмәт шу фирмида қаливәрди. У аилисини беқиш үчүн пул тепиш керәк дәп ойлатти. Әхмәт балилиридин пәхирлинәтти. Болупму инженерлиқ университетида оқуватқан чоң оғли Һасандин пәхирлинәтти.

Бир күни бөлүмдә барлиқ ишни яхшилиққа өзгәрткән бир вақиә болди. Ишқа Адил дегән жигит орунлашти. Адил Әхмәткә қариғанда яш еди, һәр дайим яхши кәйпиятта жүридиған хушхой адәм еди. Шундақ қилип, ахири, Әхмәтниң хизмәтдаш ағиниси пәйда болди! Улар бирликтә тамақ ичип, иштин кейинму учришип турди. Адилму өйләнгән еди. Худа униңға төрт

пәрзәнт — икки оғул вә икки қиз — бәргән еди. Көп өтмәйла Әхмәт билән Адил йеқин дост-лардин болуп қалди. Улар бир-бирини йоқлишип туридиған болди. Улар чай ичкәш һәр хил мавзуларда гуңур-муңур параңлишип, өз ара муңдишатти.

Дәсләптә улар иш тоғрисида пикир елишти. Кейинирәк башқа мәсилиләрниму муһакимә қилишқа башлиди. Улар диний ишәнчилириниң һәр хил болушиға қаримай, динға җиддий қаратти. Әхмәт мусулман еди, униң әң яхши ағиниси Адил болса, Инҗилни дайим оқуп туридиған Әйсаға әгәшкүчи еди.

Лекин Әхмәтни шу нәрсә һәйран қалдураттики, у Адилни қанчилик яхши чүшәнгәнсири, униң Худаға болған ишәнчисини шунчилик һөрмәтләшкә башлиди. Әхмәт өз ағинисиниң Худа билән наһайити йеқин мунасивәттә екәнлигини сезишкә башлиди, бирақ буниң тоғрисида униң өзиму һеч нәрсә ейталматти. У Адилниң Худа билән болған алақиси, Әйса билән мунасивәтлик екәнлигини чүшинишкә башлиди.

Әхмәтму Әйсаға ишинәтти, лекин башқичарәк ишинәтти. У Қуръанда Бүви Мәрийәмниң оғли Әйса Мәсиһ тоғрисида йезилғанларниң һәммисигә ишинәтти. У Әйсаниң Бүви Мәри-

йәмдин туғулғинини биләтти вә у Худаниң ирадиси билән нурғун мөҗүзиләрни яратқанлиғини, йәнә у Худадин Хуш Хәвәрни (Инжилни) қобул қилғанлиғини биләтти. У шуниң билән биллә Әйса һаятиниң айрим тәрәплиринила билидиғанлиғини чүшәнди вә Худаниң бу Улуқ Әлчиси тоғрилиқ толуқ билгүси келәтти, чүнки Әйса Мәсиһ тоғрилиқ һәтта Қуръандиму нурғун ейтилған еди.

Ахирида, Әхмәт өзиниң билимгә болған иштияқини қанаәтләндүрүш үчүн, әң йеқин ағиниси Адилдин Әйса тоғрисида соримақчи болди. Бу қарарниң өзи көп қизиқарлиқ сөһбәтләргә түрткә болди.

Худаниң Қозиси

— Маңа Мәрийәм анимизниң оғли Әйса тоғрилиқ ейтип бәргинә, — дәп илтимас қилди Әхмәт, — мениң Униң һәққидә нурғун билгүм келиду.

Адил бир аз ойлинип туруп, мундақ деди:
— Әгәр Әйсаниң немә сәвәптин дунияға кәлгинини билгиң кәлсә, қурванлиқниң әсли мәнасини билишиңгә тоғра келиду, — деди.

— Қурванлиқ дәмсәна? Униң арқилиқ немә демәкчисән? — дәп сориди Әхмәт.

— Әхмәт, биз қурванлиқниң мәнасини Қурван Һейти мисалидин билимиз. Худаниң Ибраһимға өз оғлини қурванлиқ қилиш тәкливини қойғанлиғини билисән, шу пәйтниң өзидә Худа Өзи қойни көрситип бәрмигән болса, немә болар еди?

— Оғли өлгән болар еди, — деди Әхмәт.

— Мана қурванлиқниң мәнаси шуниңда, — деди Адил.

— Бир тирик җанниң орниға, иккинчиси қурван болуп, өлүши лазим. Шуниң үчүн, Худа

униң орниға қурван қилинидиған қойни әвәтти. Демәк, мән Ибраһимниң оғлиға охшаш, өлүмниң илкидә турумән.

— Буниң арқилиқ немә демәкчисән? — дәп сориди Әхмәт.

Адил җиддий йосунда:

— Инҗилда мундақ дәп йезилған:

«Гунаниң җазаси — өлүм».

Шуниң үчүн мениң гунайимниң җазаси өлүм болса керәк. Худа алдида мән гунакар. Әлвәттә, инсанлар алдида мән наһайити адил (пак) кишидәк көрүнимән. Мән һәр күни Худаға сәҗдә қилимән, Худаниң Сөзини оқуймән вә униңға итаәт қилимән. Лекин Худаниң алдида мән гунакар. Худа алдида гунаси йоқ бәндә барму? — дәп сориди Адил.

— Йоқ! — дәп җавап бәрди Әхмәт, — пәқәт бир Худаниң Өзила гунасиз.

— Демәк, Худаниң алдида һәммимиз гунакардә? — дәп сориди Адил.

— Әлвәттә, шундақ, — дәп қоллиди Әхмәт.

— Ундақ болса, мән Ибраһимниң оғли һалитидә, — ләнити өлүм илкидә. Ундақта, мениң гуналиримниң қурвани қени? Мүмкин Худа мениң гуналиримни ақлаш үчүн бирәр

қурванлиқни әвәткәндур? — дәп соравәрди Адил.

Әхмәт немә дейишини билмәй қалди.

Адил давамлаштурди:

— Әйса Мәсиһ билән бир заманда һаят кәчүргән Йәһия пәйғәмбәр Уни биринчи қетим көргинидила:

> **«Мана бу пүтүн дунийадики инсанларниң гунасини түгитиш үчүн қурван қилинидиған Худаниң Қозисидур!»** — дегән.

Әйса Мәсиһ инсанниң қозиси әмәс. У Худаниң Қозиси еди. У Худадин кәлгән еди. Худаниң мөҗүзә көрситиши билән Бүви Мәрийәм Муқәддәс Роһ арқилиқ һамилдар болуп, оғул тапти. Уни сәнму яхши билисән. Уни — «Әйса Мәрийәмниң оғли», «Худаниң Сөзи», «Худаниң Роһи» — дәп атайду. У пактур. У асмандин Худаниң қурванлиқ Қозиси сүпитидә кәлгән еди. Әйса өзиниң Худаниң қурванлиқ Қозиси екәнлигини, йәрдики һаятида испатлап бәрди. У Худаниң алдида бегуна вә адил өмүр сүрди. Униң Худадин: «Улуқ Худайим, мени кәчүр» дәп соришиниң һеч бир һаҗити йоқ еди, чүнки у һәқиқәтәнму Худаниң гунасиз қозиси еди. У пүткүл адәмзатниң гунасини өз үстигә елип қурван болуш үчүн кәлгән қоза болғанлиқ-

тин, У қурванлиқ қилиниши керәк еди. Һәқиқәтәнму, шундақ болди, Әйса Мәсиһ өз өмрини ихтиярий өлүмгә бәрди. Бирақ үч күндин кейин У тирилди. У тирик туруп асманға чиқип кәтти. Әнди күнләрниң биридә Әйса Мәсиһ бу дунияға сораққа тартиш үчүн йәнә келиду.

Адил бир аз үн чиқармай Әхмәткә қарап турди, андин кейин:

— Мәнму Ибраһимниң оғлиға охшаш һалак болуш һаләттә. Лекин мениң гуналирим кәчүрүм болидиған қурванлиқ бар. У — Худаниң пак қурванлиқ Қозиси Әйса Мәсиһтур. Мана әнди, мошу қурванлиқ қозиға бағлиқ Худа бизниң гуналиримизниң һәммисини кәчүрүп, бизгә җәннәттә мәңгүлүк һаят бериду. Әйса барлиқ инсанларниң гунайини өз үстигә жүкләп, бизниң орнимизда гунайимизниң жазасини тартти. Шу түпәйлидин Әхмәт сениңму гуналириңға кәчүрүм бар.

Әхмәт ойлинип олтарди. Бир аздин кейин у:

— Әгәр Әйса пүтүн дуния хәлқиниң гуналирини өз үстигә елип қурван болған болса, демәк шу түпәйлидин мәнму өлмәслигим керәк..., ундақта, мәнму бу қурван арқилиқ мәңгү һаятлиққа еришимән екән дә...

— Әхмәт, — деди Адил, — Худаниң алаһидә соғиси бар. У саңа:

«Әхмәт, мән саңа алаһидә бир соға бәрмәкчимән. Униңда гуналарға кәчүрүм, мәңгү һаят, бүгүндин тартип Мән билән инақ алақә орнитиш бар. Лекин сән гуналириңдин йенип, мениңдин кәчүрүм сорашқа тегишлик. Андин Мениң саңа тәғдим қилған соғамни, йәни қурванлиқ илтипатимни қобул қил!» дәйду.

Әхмәт һазир аңлиғанлири үстидә чоңқур ойланди. У бир аз қаймуқуп, немә дейишини билмиди.

Адил:

— Мәсиһ үчүн қәлбиңни ечип, Уни өз һаятиңни башқурушқа тәклип қилиш. Худаниң соғисини қобул қилиш дегәнликтур.

Әхмәт:

— Адил, сән билип қойғинки, сениң Әйса Мәсиһ тоғрисида ейтқанлириң маңа зор тәсир қилди. Кәлгүси учришиштиму мениң Әйса тоғрисида йәнә нурғун билгүм келиду. Бүгүнчә хәйри хош, қалғинини әтә сөзлишәйли.

Адил:

— Бопту, көрүшкичә аман бол!

Худаниң Сөзи

— Әссаламу әләйкүм!

— Вәәләйкүм әссалам!

— Сениң алдинқи қетим Мәрийәмниң оғли Әйса тоғрисида ейтқанлириң мени нурғун ойға салди, — дәп сөзини башлиди Әхмәт. — Биз Мәсиһ тоғрисида пикир елишиштин авал саңа беридиған соаллирим бар.

— Қени, уялмай соравәргин, — деди Адил, худди Әхмәт немә ейтидиғанлиғини билидиғандәк.

Әхмәт давамлаштурди:

— Сән билисәнки, биз, мусулманлар төрт Муқәддәс китапқа, йәни Тәвратқа (Муса пәйғәмбәрниң бәш китави), Зәбурға (Давут пәйғәмбәрниң язмилири), Инжилға (Әйсаниң Хуш хәвири) вә Қуръанға ишинимиз. Лекин маңа Қуръандин башқа һәммә китаплар ишәнмәйдиған дәрижидә өзгәртилгән, дәп үгәткән, шуңлашқа сән ишинидиған Инжил өзгәртип йезилған вә раст билән ялғанниң арилашмисидур.

— Сән буни қандақ қилип испатлап берәләйсән? — дәп сориди Адил. Әхмәт бир аз ойлинип, қуруқ сөздин башқа, өз қолида һеч бир дәлилликниң йоқ екәнлигини сәзди.

Адил:

— Қени ейтқина, әгәр билсәң, мана бу бурмилаш қачан пәйда болған вә уни қандақ қилип әмәлгә ашурған? — дәп сориди.

— Яқ, мән җавап берәлмәймән, — деди Әхмәт. — Мундақ муһим соалларға һеч ким җавап берәлмигән еди.

Адил бир аз җим-җитлиқтин кейин:

— Сән Қуръан өзгәртилгән дәп ойламсән? — дәп сориди.

— Әстахпуралла! (Худайим кәчүргин) — деди Әхмәт, — униң мундақ болуши мүмкин әмәс.

— Ундақта, немә сәвәптин бизни Инҗилға башқичә қарайсиләр, дәп ойлайсән? Сән қандақ ойлайсән, һәқиқий динда җүридиғанлар әгәр Муқәддәс Китап өзгәртилгән болса, шуни қобул қилармеди? Мән йәр билән асманни яратқан бир Худаға ишинимән, қудрәтлик вә шәпқәтлик Худаға ишинимән. Адәмзатқа Өз Сөзини бәргән Худа, Өз Сөзини сақлап келишқа қудрити бар.

Адил Әхмәткә тиклинип қарап:

— Сән һәммә нәрсә Худаниң әмри билән әмәлгә ашиду дәп ойламсән? — дәп сориди.

— Әлвәттә, — дәп җавап бәрди Әхмәт.

Адил:

— Ундақта сән монуниңға ишинәмсән: Худа авал дунияға Өз Сөзини әвәтип, андин кейин уни өзгәртиш керәк дәмду? Яки Қудрити Улуқ Худаниң Өз Сөзини сақлап келишқа күч қабилийити йоқму?

Әхмәт:

— Әлвәттә, Худа Өз Сөзини сақлап келишқа күчи йетиду, — деди.

Адил:

— Пүткүл Инҗилни өз ичигә алидиған бир мавзу бар. Бу мавзу — Әйса Мәсиһтур.

— Демәк, 1400 жил давамида Худа Әйса тоғрисида һәқиқәтән ейтқанму? — дәп әҗәплинип сориди Әхмәт.

— Әхмәт, Худа Әйса тоғрисида та бүгүнки күнгичә болған тарих давамида ейтиватиду, — дәп күлүмсириди Адил.

— Бу мүмкин нәрсиму? — дәп иккиләнди Әхмәт.

— Әлвәттә, буниң һәммиси Худа үчүн мүмкин нәрсә, — дәп җавап қайтурди Адил, — лекин биз бу тоғрисида кәлгүси учришишта параңлишайли.

— Бопту, мән тақәтсизлик билән күтимән, — деди Әхмәт.

— Бопту хош!

— Хәйри хош!

Худаниң Қурвани

— Пүткүл Инжил үчүн Әйсаниң асасий мавзу болғини наһайити қизиқ нәрсә, — деди Әхмәт.

— Есиңдиму, биз Худаниң қурванлиқ қойи вә Униң бизниң гуналиримизни өз үстигә елип кәткәнлиги һәққидә ейтқан едуқ, — деди Адил.

— Әлвәттә, мән уни қандақ унтуймән, — дәп җавап бәрди Әхмәт.

— Худа Мәрийәмниң оғли Әйсағичә қурванлиқниң маһийити тоғрисида тәлим бәргән еди. Мәсилән: Қабил вә Һабил заманида йәр йүзидә қанчә адәм яшиған? — дәп сориди Адил.

Әхмәт соалға һәйран қелип:
— Төрт адәм, — дәп җавап бәрди, — улар: Адәм ата, Һава ана, Қабил вә Һабил.

— Дурус, — деди Адил. — Лекин улар Худаға пәқәт қурванлиқ арқилиқла сиғинишқа болидиғанлиғини чүшәнгән еди.

— Улар буни қандақ билгән? — дәп сориди Әхмәт.

Адил:

— Улар Худаниң пак вә улуқ екәнлигидин, шундақла һәр ким өз гунасидин қутулуши үчүн қурванлиқ қилиши керәклигидин билгән еди. Нуһ Худаға қурванлиқ арқилиқ сәждә қилди. Ибраһимму қурванлиқ арқилиқ сәждә қилди. Муса пәйғәмбәр, Давут пәйғәмбәр вә башқа пәйғәмбәрләрму Худаға қурванлиқ арқилиқ сәждә қилди. Биләмсән, мәнму Худаға шуниңдәк сәждә қилимән.

— Яқ, сән чақ-чақ қиливатисән, — деди Әхмәт. — Сән қурванлиқ қилиш үчүн базарға қой издәп бармайсәнғу?

Адил:

— Мән Худаға Әйса арқилиқ сәждә қилимән, йәни гуналирим үчүн қурванлиқ қилинған Худаниң қойи арқилиқ сәждә қилимән. Бу тоғрисида Инжилда:

> **«Чүнки Худа бир, шуңлашқа Худа билән адәм арисидики алақичиму бир, У болса — һәмминиң гунаси үчүн өзини қурван қилған Әйса Мәсиһтур,»** — дейилгән.

Пәқәт бир тәнһа Худа бар. Шундақла адәмләр билән Худа арисида бирла йәккә-йеганә алақичи бар. У болсиму — Әйса Мәсиһтур. У өзини һәммә үчүн, җүмлидин, сениң үчүнму Әхмәт —

қурван қилған. Та бүгүнки күнгичә болған тарих давамида адәмләр тирик Худаға қурванлиқ арқилиқ сәждә қилиду.

— Мениңчә мәхситиңни чүшинишкә башлидим, лекин маңа һәқиқий мәнзирини билиш үчүн, йәниму нурғун нәрсиләрни билишкә тоғра келиду, — деди Әхмәт.

Адил ойлинип мундақ деди:

— Худа қурванлиғиниң мәнасини Тәврат-тики Муса пәйғәмбәрниң бәш китави, болупму Муса пәйғәмбәр арқилиқ йәткүзди. Шәрият тоғрисидики адәттики тәлимат төвәндики сөзләрдин көриниду:

> **«Һәммә нәрсә қан арқилиқ жуюлиду, қан төкмәй туруп, һеч бир кәчүрүм болмайду.»**

— Лекин қурванлиқ тоғрисидики бу тәлиматларниң Мәрийәмниң оғли Әйса билән қандақ алақиси бар? — дәп сориди Әхмәт.

Адил:

— Қурванлиқниң мәнаси тоғрисидики тәлиматларға охшаш, пәйғәмбәрләр Мәсиһ тоғрисида охшимайдиған нурғун пәйғәмбәрлик сөзләрни алдин ейтқан. Бу пәйғәмбәрлик сөзләрниң ичидә Мәсиһ дунияға кәлгәндә, «У Өзини гуналиримиз үчүн қурван қилиду» дегән алдин ейтилған пәйғәмбәрлик сөз бар.

Адил Инжилни елип, Әхмәткә мундақ деди:

— Сән өзәң қарап, Әйса өзини немә үчүн қурван қилғанлиғини оқуғин. Буни Йәшая пәйғәмбәр тәхминән Әйса Мәсиһ дунияға келиштин 700 жил илгири язған. Буни мән саңа оқуп берәй:

«Мәсиһ Өз үстигә бизниң барлиқ ажизлиқлиримизни вә бизниң ағриқлиримизни елип кәтти; биз болсақ Уни Худа жазалаватиду дәп ойлидуқ. У болса бизниң гуналиримиз үчүн жараһәтләнди, қилмишлиримиз үчүн қийналди, Униң бойниға пүткүл аләм гунаси жүкләнди, Униң жараһәтлири билән биз сақайдуқ. Биз һәммимиз қойдәк тенәп, һәр қайсимиз һәр яққа тәнтирәп өз йолимиздин адашқан едуқ; Худа бизниң гуналиримизни Униң үстигә жүклиди. У азап чәкти, лекин ихтиярий азап чәкти. У Өзиниң ағзиниму ачмиди; худди союшқа тәйярлиған қойға охшаш, үниниму чиқармиди.»

Пәйғәмбәрлик сөзләрдин чоңқур тәсир алған

Әхмәт:

— Бу сөзләр Мәрийәмниң оғли Әйса туғулуштин бир нәччә әсир илгири йезилғанмеди? — дәп сориди.

— Әлвәттә, — дәп җавап бәрди Адил. — Пәйғәмбәрлик нишан бойичә Ниҗаткар Мәсиһ, Давут Әләйһисаламниң әвладидин келип чиқиши керәк еди. У болса Мәсиһтин 1000 жил авал яшиған. Чапрас яғачқа миқлап өлтүрүш җазасиниң еғир екәнлигини сән билисән. Миқланғанларниң сүйиги бир аз вақиттин кейин өгисидин чиқип кетәтти. Улар услуқтин азаплинатти.

Давут пәйғәмбәр язғандәк:

«Мән худди судәк төкүлдүм. Мениң һәммә сүйәклирим чечилип кәтти. Мениң жүригим худди йелимдәк ерип кәтти. Мениң күчүм қалмиди. Тилим таңлийимға чаплишип қалди. Сән мени өлүм оймиғиға елип кәлдиң, чүнки мени күчүкләр қоршавалди. Мениң пут-қолумни тешивәтти. Мениң һәммә сүйүгимни санап чиқишқа болатти, һә улар болса мени мәсхирә қилип, тамашәмни көрмәктә, кийимимни өз ара бөлүшүп чәк ташлимақта.»

Бу сөзләр, шу заманда мундақ җаза қолланмиған болсиму, Давут пәйғәмбәр тәрипидин йезилған еди.

— Сән бу пәйғәмбәрлик сөзләрниң һәммиси Мәрийәмниң оғли Әйса арқилиқ әмәлгә ашти демәкчиму? — дәп сориди Әхмәт.

Адил:

— Пәқәт була әмәс, бәлки башқа аламәтләрму Әйса дәвридә болған, — деди Адил. — Әйса Өзи тоғрисида җенини қурван қилиш үчүн кәлгәнлигини һәр дайим тәқитләп ейтқан.

> **«Чүнки Мән инсанлар маңа хизмәт қилсун дәп әмәс, әксичә инсанларға хизмәт қилиш үчүн, шундақла Өз һаятимни инсанниң азатлиғи үчүн пида қилғили кәлдим,»** — дегән.

Әхмәт, әнди сән билисәнки, Худаниң қурванлиқлар тоғрисидики тәлимати пүткүл Инҗилда баян қилинған болуп, Әйса Мәсиһ тәрипидин орунланди.

— Адил, — деди Әхмәт, — мән илгири буни аңлимиған. Бу наһайити қизиқ екән. Мән бу тоғрисида йәнә ойлинишим керәк. Лекин хатирҗәм бол. Мән пат-йеқинда келимән, шундақла нурғун соалларни сораймән.

— Мәрһәмәт, бу Инжилни мениң соғитим сүпитидә қобул қилғин, — деди Адил. — Бешидин башлиғин, сән у йәрдин Әйса Мәсиһниң һаяти, Униң тәлимлири вә һәйран қаларлиқ мөжүзилири тоғрисида биливалалайсән.

— Көп рәхмәт, — деди Әхмәт. — Мән Инжил тоғрисида нурғун аңлиған едим, лекин китапниң өзини оқумиған едим. Мән Мәрийәмниң оғли Әйса тоғрисида нурғун нәрсиләрни оқушни халаймән.

— Хәйри хош.

— Хәйри хош.

Гуна

— Әссаламу әләйкүм.

— Ваәләйкүм әссалам.

— Адил, — дәп сөзини башлиди Әхмәт, — мән Әйса Мәсиһ тоғрисида көп ойландим. У Өз һаятини инсанларни Шәйтанниң қул қилиш тәсиридин, гуна қилиштин вә гунаниң ақивети болған мәңгүлүк өлүм-дозақ отидин азат қилиш үчүн курван қилғанлиғи һәққидә ойлидим. Лекин гуна қәйәрдин келип чиқиду? дегән бир мәсилә бар. Сән буни чүшәндүрүп берәләмсән?

— Чүшәндүрүп берәләймән дәп ойлаймән, — деди Адил. — Тәвраттин билимизкин, Худа дунияни вә инсанни яратқандин кейин, инсанни Ерән баққа киргүзгән. Ерән бағда инсан интайин пак болған. Лекин, сән билисәнки, Ерән бағда бу паклиқни бузған вақиә болған. Қандақ вақиә болған? — сориди Адил.

— Шәйтан келип һәммини бузған, — деди Әхмәт.

— Шундақ, — деди Адил, — Худа инсанға яхшилиқ билән яманлиқни билдүридиған дәрәқниң мевисини йейишкә рухсәт қилмиған еди вә Адәм Ата билән Һава Аниға:

> **«Бағдики һәммә мевиләрни йейишкә болиду, лекин яхши-яманни пәриқләндүридиған дәрәқ мевисидин йейишкә болмайду, әгәр йесәңлар өлисиләр!»** — дегән еди.

Лекин Шәйтан илан қияпитидә баққа кирип, Һава Анини вәс-вәсигә селип езиқтуруп, шу мевини йейишигә сәвәпчи болған. Шундақла йегүзгән, андин Адәм Атиму йегән. Улар Худани тиңшимай, Шәйтанниң сөзигә кирип мевини йегән. Буниң өзи Адәм Атиниң әвлатлири болған барлиқ инсанийәткә еғир һалакәт елип кәлгән, барлиқ адәмләр шу сәвәптин гунакар болуп қалған.

— Инсан бу мевини йегәндин кейин, яхши билән яманни пәриқ етидиған болуп, гунакар болди. Бир адәм дайим һәм яхши, һәм яман ишларни қилиду. Инсан бир тәрәптин меһриван вә ғәмхорчи, иккинчи тәрәптин болса, вәһши, һәсәтхор, пәқәт шәхсий өз мәнпийитинила ойлайдиған шәхс болуп қалди. Әхмәт, сән ейтқандәк бу һәммә үчүн бир чоң қийинчилиқ. Һәммә динлар мошу түгүнни йешишкә

тиришиду, һәммә дөләтләр гунани чәкләш үчүн қанунлар чиқириду. Әң ямини шуки, инсан һәр дайим гунакар. Шундақ әмәсму? — дәп сориди Адил. — Ечинарлиқ йери шуки, инсан шундақла яхшилиқ билән яманлиқниң жиғиндисидур. Лекин униң Шәйтан билән қандақ алақиси бар десәң, адәмләрниң гуна қилишқа болған майиллиғи арқилиқ Шәйтан инсан вә жәмийәт үстидин һөкүмранлиқ қазанди. Қедимий заманда Адәм Ата билән Һава Анини йолдин чиқарған Шәйтан һазирму шу тәриқидә. Демәк, гуна арқилиқ Шәйтан бизниң үстимиздин ғалибийәт қазанди. Дәсләп Худа һәммини яхши қилип яратқан еди. Лекин инсан дунияға нурғун яманчилиқларни елип кәлди, мәсилән, уруш, езиш, шундақла адәмләрниң арисидики сәлбий мунасивәт вә һаказилар.

— Шуңа сән, Худа бизни әң авал мундақ яратмиған дәмсәна? Буниң барлиғи Адәм Атиниң гунайиниң ақивети дәмсән? — деди Әхмәт.

— Һә-ә, шундақ, — деди Адил. — Гуна Адәм Ата арқилиқ кирди, шундақ дәп йезилған:

> **«Гуна бир инсан арқилиқ дунияға киргәнгә охшаш, өлүм гуна арқилиқ кирди, бу арқилиқ өлүм барлиқ инсанларға кәлди, чүнки барлиғи гунакар болуп қалған.»**

Гуна қилишниң ақивети — һәм жисманий, һәм роһий өлүм болди.

— Жисманий вә роһий өлүм дәмсәна? — дәп сориди Әхмәт вә Адилға әҗәплинип қарап, роһий өлүм дегән немә?

— Худа адәмгә, әгәр у мевини йесәң, «вапат болисән», деди. Худа дайим адаләтлик вә Өз Сөзидә турғашқа, инсанийәт шу күндин башлап өлүмгә дучар болди. Гуна билән яманлиқ адәмни напак қилип Муқәддәс Худадин айриди, бу болса роһий өлүмгә елип кәлди. Инсан гунакар болғанлиқтин роһий җәһәттин өлди. Худа пак вә Муқәддәс болғашқа, униң гуна билән алақиси йоқ, шуниң үчүнму бизгә Қутулдурғучи Нижаткар керәк болди. Әхмәт, сән гуналарниң һәммиси йезилиду дегәнгә ишинәмсән?

Әхмәт:
— Мән уларни икки периштә язидиғанлиғини билимән, — деди.

— Худа биз тоғрисида һәммә нәрсини билиду, — деди Адил. Һәр бир қилған яхши ишимизни вә яман ишимизни Худа билип туриду, һәтта ойимизниму билиду. Буниң һәммиси Худа алдида йезиқлиқ. Сән өзәңниң қилған ишлириңниң қиямәт қайим (ахир заман) күнидә қандақ қилип баһалинидиғинини биләмсән? — дәп сориди Адил.

— Яқ, уни ялғуз Худала билиду, — деди Әхмәт астағинә.

— Әхмәт, Худа сени яхши көриду, Әйса Мәсиһ Худаниң қурванлиқ қозиси, бизниң гуналиримимиз үчүн қурван болған. Һәммә қилинған яман ишқа кәчүрүм бар, — деди Адил.

— Әгәрдә Мәсиһ асасий сир болса, немә сәвәптин Адәм Ата билән Һава Ана уни билмәйду? — деди Әхмәт.

— Әгәр мән, улар Мәсиһ тоғрисида биләтти десәм, сән маңа ишинәмсән? — деди Адил.

— Яқ, уларниң Униң тоғрисида билиши мүмкин әмәс еди, — деди Әхмәт.

— Худа адәмзатни наһайити яхши көриду вә шуңлашқиму У инсан билән йеқин алақидә болғуси келиду, — деди Адил. — Шуниң үчүнму У биринчи күндин тартипла Мәсиһ тоғрисида ейтқан. Адәм Ата билән Һава Анениң бешиға чүшкән күлпәтләрдә, Худа уларға бир Нижаткар әвәтидиғанлиғи вә Униң күнләрниң бирідә Шәйтанни йеңип чиқидиғанлиғи тоғрисида ейтқан еди. Худа Шәйтанға сөз қилғанда Адәм ата билән Һава ана аңлап турған еди:

«Аял билән Шәйтан иккиңниң арисиға өчмәнлик салимән, сениң әв-

ладиң билән аялниң әвлади арисида адавәт сақлиниду; Униң әвлади сениң бешиңни йәнчийду, сән униң тапинини чақисән.»

Пүткүл Инжилниң һәммә йеридә туғулған оғул бала атисиниң намида атилатти, — Ибраһимниң оғли, Яқупниң оғли вә башқилар. Бирақ бу йәрдә «аялниң әвлади» дәп йезилған. «Күнләрниң биридә атиси йоқ Бири келиду, У пәқәтла аялниң балиси болиду. Гәрчә Шәйтан Уни илан қияпитигә кирип, Униң тапинини чеқиш арқилиқ уни өлтүрмәкчи болсиму, У оғул Шәйтанниң адәм үстидин қазанған һөкүмранлиғини йоққа чиқириду.» Мана бу Мәрийәмниң оғли Әйса, Өзини адәмзатниң гунайи үчүн қурван қилғиниға охшаш вақиәниң ипадисидур.

— Немә дегән яхши! — деди Әхмәт. — Худаниң Қутқазғучи Мәсиһ тоғрисида йәр үстидә яшиған әң дәсләпки адәмдин башлап үгәткини немә дегән әҗәплинәрлик вә хошаллинарлиқ иш һә! Буниң өзи Мәсиһниң нә қәдәр алаһидә орунға егә екәнлигини көрситиду! Адил, сән маңа йәнә бир учрашқичә, ойлиниш үчүн көп озуқ бәрдиң.

— Хәйри хош.

— Хәйри хош.

Ибраһимниң Оғли

— Әссаламу әләйкүм.

— Ваәләйкүм әссалам.

— Инжил (Хуш хәвәр) тоғрисида немиләрни ойландиң? — Һәқиқәттән бу һәйран қаларлиқ китап, — дәп жавап бәрди Әхмәт. — Һеч қачан мундақ китап оқуп көрмигән екәнмән, буниңда асасән Мәсиһниң йәр йүзидә қилған ишлири, адәмни һәйран қалдурарлиқ иш. Униң тағдики бәргән тәлимичу! Бу тәлимләрниң мәнасиниң чоңқурлиғини демәмсән, қандақ очуқ чүшинишлик. У нурғунлиған көз қарашларни «өзгәртивәтти», Униң «дүшмәнлириңларни яхши көриңлар» дегиничу яки болмиса «силәргә зиянкәшлик қилғанларға яхшилиқ тиләп, Худаға илтимас қилиңлар» дегиничу! Униң дуга тоғрисида бәргән тәлими болса, мениң бурунқи аңлап билгәнлиримдин наһайити пәриқлинидикән. Шуни саңа иқрар қилип ейтмақчимәнки, бу китап маңа наһайити тәсир қилди. Бирақ шундақла мениңдә нурғунлиған соалларни пәйда қилди, мән қанчилик нурғун билгәнсери, шунчилик соаллирим көпийип кәтти.

— Ва, ундақта бу қизиқ нәрсә, — деди Адил күлүмсирәп, — мәрһәмәт, андақта биринчи соалдин башла.

Әхмәт: — Немә сәвәптин Инжилдики Маттаниң биринчи бапида Ибраһимниң әвладидин башлинип, Давут Әләйһисалам билән Мәсиһ арқилиқ түгәйду?

Адил бир аз ойлинип мундақ деди:
— Есиңдиму, биз бурун Муқәддәс Китап жиғип ейтқанда бир мәзмундәк, шундақла униңда баштин ахир һәммә йәрдә бир мавзу бар — дегән едуқ?

— Һә-ә, есимдә, — деди Әхмәт.

— Есиңдиму у қандақ мавзу?

— Қутқазғучи Мәсиһ, — деди Әхмәт.

— Сениң соалиңға болған жавапниң сири мана мошуниңда, — деди Адил, — пәйғәмбәрлик сөзгә асасән, Қутқазғучи Мәсиһ Ибраһимниң оғли вә Давутниң оғли болуши керәк еди.

Әхмәт һазирқи аңлиғанлири үстидә ойлинип мундақ деди:
— Бу қизиқ. Мүмкин сән йәнә бир қетим бу пәйғәмбәрлик сөзләр тоғрисида тәпсилий ейтип берәмсән?

Бир аз вақиттин кейин Адил башлиди:

— Бунидин тәхминән 4000 жил илгири Худа Ибраһимға муражиәт қилған, шуңа уни «Худаниң дости» дәп атайду. Мусаниң биринчи китавида мундақ дейилгән:

> **«Худа Ибраһимға: «Сән өз маканиңдин, йәни атаңниң өйидин, Мән көрсәткән йәргә бар, Мән саңа йол көрситимән. Шуниң билән Мән сениң арқилиқ Улуқ Милләт һасил қилимән, саңа бәхит беримән, сениң намиң улуқ болиду; һәр дайим бәхитлик болисән. Мән саңа алқиш ейтқанларни алқишлаймән, саңа қарғиш ейтқанларни қарғаймән; сениң арқилиқ пүткүл йәр-йүзидики инсанлар бәхитлик болиду!»**

Худа қерип кәткичә бала тапмиған адәмни таллап елип, униңға йәр беришни, униңдин улуқ хәлиқ чиқидиғанлиғини вә дунияға нами мәшһур болидиғанлиғини ейтти. Худа мошуларниң һәммисини өзи ейтқинидәк қилип орунлиди, бирақ Худаниң мошу ейтқан сөзлириниң ичидики әң муһими ахирқи ейтқан сөзи еди, у болса: «Ибраһим, сениң арқилиқ Мән һәммә йәр-йүзидики инсанни бәхитлик қилимән.» Худаниң бу қилған сөзидә наһайити чоңқур мәна бар еди, у болса Әйса Мәсиһтур. Шундақ

қилип, Мәсиһ Ибраһимниң оғли болуши керәк еди вә униң арқилиқ Худа барлиқ яратқан инсанға кәчүрүм берип, бәхтияр қилмақчи еди.

— Бирақ сән буниң һәммисиниң Әйса Мәсиһкә қаритип ейтилғанлиғини нәдин билисән? — дәп сориди Әхмәт.

— Буниң һәммиси Тәвратни оқиғанда аян болиду, — деди Адил. — Аз вақиттин кейин Ибраһим икки оғул тапиду; бири өзиниң қули Һәҗәрдин болуп, униң ети Исмайил болиду, иккинчиси өзиниң некалиқ аялидин болуп, униң ети Исһақ. Худа Исмайилға дугасини бәргән болсиму, бирақ Ибраһимға, очуқтин-очуқ Исһақниң туғулуши алдида, Әйса Мәсиһниң келип чиқиши Исһақ арқилиқ болиду дегән. Худа йәнә:

«Дәрһәқиқәт сениң аялиң Сарә оғул тапиду вә сән униң етини Исһақ дәп қойисән. Мән униң билән вәсийәт бәкитимән, у вәсийәт мәңгүлүк болиду. Һәм Исмайилғиму. Мән сениң наләңни аңлидим: Мана Мән уни бәхитлик қилимән вә униң әвладини наһайити көпәйтимән. Униңдин он икки қәбилә келип чиқиду; Мән униңдинму улуқ хәлиқ чиқиримән.

Бирақ бәкитидиған шәртим Исһақ-ла билән болиду...» — дегән.

— Шундақ, Худа дугасини бәргән Исмайил — әрәпләрниң атиси, — деди Әхмәт, — бирақ биз мусулманлар, Худа Исһақниң әвладидин наһайити нурғун әлчиләр билән пәйғәмбәрләрни әвәткәнлигини билимиз. Адил давамлаштурди:

— Исһақниң икки оғли болған, бири Исһав, иккинчиси Яқуп. Худа Нижаткар Мәсиһниң Яқуп әвладидин келип чиқидиғанлиғини Яқупниң чүшидә ейтиду:

«Мән Егәң, атаң Ибраһимниң Худайи, Исһақниң Худайи. Сән ятқан йәрни Мән саңа вә сениң әвладиңға беримән. Сениң әвладиң қум охшаш көпийиду; көпийип тарқилисән, деңизға, җәнупқа, шималға қарап; сән вә әвладиң арқилиқ йәр йүзидики барлиқ инсан алқишлиниду».

— Һәҗәплинәрлик йери шуки, Худа Яқупқа сөз қилғанда, Ибраһимға қилған сөзини тәкрар ейтиду, — деди Әхмәт.

— Униң сәвәви, бу әвлаттин әвлатқа бериливатқан әшу бир Нижатлиқтур, — деди Адил. — Әхмәт, әнди өзәң көрүп турисәнки, Худа пәқәт

Якупниң әвлади арқилиқ барлиқ инсанийәтни алқишлимақчи болғанлиғини.

— Һә-ә, мәнму шуни чүшиниватимән, Инҗилниң асасий мәхсити йәнә Қутқазғучи Мәсиһ тоғрисида екәнлигини, — деди Әхмәт күлүмсирәп.

— Дурус, — дәп қоллиди Адил. — Әнди қара, Исрайилниң әвлатлири көп болған, Қутқазғучи Мәсиһ қайсу биридин келип чиқиду дегән соал туғулиду.Худа Давутни таллап алиду вә униң билән вәсийәт орнитиду. Пәйғәмбәрлик сөзләрниң көпинчисидә Худа Қутқазғучи Мәсиһ Давутниң әвладидин келип чиқидиғанлиғини ейтқан. Давуттин 200 жилдәк кейин яшиған Йәшая пәйғәмбәр Давутниң атиси Ясинниң әвладини түвидин кесилгән дәрәққә охшатқан. Йәшая пәйғәмбәр мундақ дәп язған: «Мошу әвлаттин Худаниң Роһи билән толидиған Бирси келип чиқиду дегән. У гадай билән намратларға көңүл бөлиду, Униң падишалиғи җәннәт болиду вә бу падишалиқта һәммиси Егисини билидиған болиду. Йәшая йәнә мундақ дәп язиду:

«Ясинниң әвладидин Бирси келип чиқиду. У путақ көкләп чиққанда, униңға Худаниң Роһи чүшиду... У гадай намратни һәқиқәтлик билән

сорайду, езилгәнләрниң мәсилисини адиллиқ билән йешиду... Вә шу күндин башлап барлиқ хәлиқ Ясинниң әвладиға қаритилған болиду, чүнки пүткүл инсанлар үчүн у бир улуқ нишан болиду.»

— Әнди қарап бақайли, мән тоғра чүшәнгән болсам, — деди Әхмәт. — Худа Қутқазғучи Мәсиһни Ибраһимниң, Исһақниң, Яқупниң вә Давутниң әвладидин келип чиқиду дедидә.

— Топ-тоғра! — деди Адил хошал болуп. — Һә-ә, биз Инжилни оқиған чағдиму, Қутқазғучи Мәсиһниң пәйғәмбәрлик сөзләр асасида туғулғанлиғини еник көримиз. Шуниң үчүнму Инжил Ибраһимниң әвладидин башлиниду.

— Ижилниң асасий мавзуси — Мәрийәмниң оғли Әйса екәнлиги йәнә бир қетим тәкитлинип өтүливатиду, — деди Әхмәт. — Бирақ сән өзәңму мениңдә буниңдинму мурәккәп соалларниң туғуливатқанлиғини чүшиниватқансән, бирақ келәрки учришишқичә соал сорашни тохтитип турай.

— Хәйри хош.

— Хәйри хош.

Худа - Бир

— Әссаламу әләйкүм.

— Ваәләйкүм әссалам.

— Сән немә көриватисән? — деди Әхмәт үч бармиғини көрситип.

— Бир қолниң үч бармиғини көриватимән, — деди Адил күлүмсирәп.

— Адил, — дәп давамлаштурди Әхмәт, — Худа бирму яки үчму, сән қандақ дәп ойлайсән?

Адил:

— Мән бир Худаға ишинимән. У асманни вә йәрни яратқан, һәммини билиду вә һәммигә қадир. Сән билгинки, мениң ишәнчим Инжилға асасланған, Инжил Худа бир дәп үгитиду. Худа үч болмайду.

Әхмәт үч бармиғини көтирип: 1+1+1=3, үч болди, у бир әмәс, — деди.

— Сән қанчә Әхмәт бар дәйсән? — деди Адил.

— Әлвәттә, бир, — деди Әхмәт.

— Лекин Худа сениң тениңни вә роһиңни яратқан. Сениң тениң Әхмәт әмәсму? — дәп сориди Адил.

— Әлвәттә, шундақ, — деди Әхмәт.

— Сениң роһиңму Әхмәтму? — дәп сориди Адил.

— Әлвәттә, — деди Әхмәт, Адилниң немә дәйдиғинини билгәндәк.

— Сениң сөзүң — Әхмәтниң сөзи әмәсму?

— Әлвәттә.

Адил давамлаштурди:
— Әгәр Худа өзи бизни роһ вә тәндин бирләшкән һаләттә яратқан болса, Униң Өзи немишкә бирлик ичидә үч болалмайду дәйсән?

Бир минуттин кейин Адил давамлаштурди:
— Шундақ дәп ойлайли, Худа У бир пүтүн, ялғуз, йәккә-йеганә, туташ бепаян, муқәддәс қудрәт — камаләт, мәңгүлүк Роһ, һәммигә қадир Яратқучи Тәңир, бирақ Өзини үч шәхстә көрситәләйдиған мустәқил, чәксиз ирадә, Ижаткар вә Нижаткар (Яратқучи вә Қутқазғучи) Егә, чүнки Худаниң Өзи, Униң Сөзи, Муқәддәс Роһи бир туташ бирликтур, шуниң үчүн Худа бирдур!

— Бир, — деди Әхмәт деми ичигә чүшкән һаләттә, — бирақ Мәрийәмниң оғли Әйса адәмниң балисиғу, Худаниң балиси әмәсқу! Сән қандақ ойлайсән: Мәсиһ — Худаниң балисиму?

— Сән мени қандақ ойлайду дәйсән? — дәп сориди Адил.

— Бирақ мән толуқ билмәйимән, — деди Әхмәт.

— Мән Худаниң мәңгүлүк екәнлигигә; алди билән бир нәрсә пәйда болуштин илгири, Униң мәңгүлүк можут екәнлигигә ишинимән, — деди Адил. — Нижаткар Мәсиһниң ким екәнлигини чүшәндүргәндә, Инжил Униң дунияға кәлгән күнидин башлимайду; яқ, бәлки Инжил мәңгүлүктин башлиниду, йәни Худа инсанни техи яратмиған вақиттин башлиниду. Инжилда йезилған:

> **«Һәммидин бурун «Худаниң Сөзи» бар еди. У Худада еди һәм Өзи Худа еди. У аләм яритилиштин бурунла Худада еди. У арқилиқ аләмдики һәммә нәрсиләр яритилди. «Худаниң Сөзи» — Һаятлиқниң мәнбәсидур.»**

Худа аләмни Сөзи билән яратқан әмәсму?

— Һә-ә дурус. Худа дегән: Болсун! Шундақ болди, — деди Әхмәт.

— Шундақ қилип, Худа өз Сөзи билән пүткүл аләмни яратти, — деди Адил. — Бу Худадин чиққан Сөз болуп, у Худаниң қудрәт күчигә егә еди вә бу Сөз қайсу яққа каритилип ейтилсун, шу йәрдә һаят пәйда болушқа башлиған.

— Бопту, мән қайил болай, бирақ «У Худада еди һәм Өзи Худа еди» дегәнни қандақ чүшүнүшкә болиду? — деди Әхмәт.

— Әгәрдә мән, мәсиләнгә бирәвниң сотида гувачи болай, у чағда мениң сөзимни, мениң өзәмдин айрип елишқа болармеди? — деди Адил. — Мениң қилған сөзүм мени ипадиләп, мениңки болған болар еди. Һазир биз мошу йәрдә олтуруп сөзлишиватқан вақтимизда, бизниң сөзлиримиз бизгила хас әмәсму вә бизнила ипадиләйду. Шуңлашқа Худа аләмни яратқанда, Униң чиқарған Сөзи өзи билән биллә болған еди; уни сән Худадин миң қилсаңму айрип алалмайсән. Мана шу, Худаниң өзи билән биллә болған Сөзи, Худаниң мәңгүлүк Сөзи, Худаниң барлиқ ипадисини өз ичигә алған, Мәрийәмниң оғли Әйсада көрситилгән.

Инжилда йезилғинидәк:

«Сөз — тән болуп, бизниң аримизда өмүр сүрди, Униң бәхит-саадәт вә һәқиқәткә толған шөһритидин Атиниң ялғуз екәнлигини көрдуқ.»

Адил давамлаштурди:

— Худа өзи тоғрисида немә дегән болса, мошуниң һәммиси Әйса Мәсиһ арқилиқ Худаниң очуқ ипадиси болуп көрситилгән. Худа улуқтур. Әйса Мәсиһниң нәқәдәр улуқ екәнлигини көргәндә, хәлиқ Униң арқилиқ Худаниң улуқлиғини көргән. Худа У — муһәббәттур. Әйса Мәсиһниң инсанни нәқәдәр яхши көридиғанлиғини көргән хәлиқ, Униңда Худаниң муһәббитини көрди. Барлиқ қудрәтлик күч билән улуқлуқ Худадидур. Хәлиқ Әйсаниң су үстидә жүргинини, қаттиқ чиққан шамалға буйруқ қилип тохтатқанлиғини, нанни көпәйткәнлигини, корларниң көзини ачқанлиғини вә өлүкләрни тирилдүргәнлигини көрүп, Униң арқилиқ Худаниң қудрәтлик күчиниң улуқлиғини көрди.

— Бирақ Худа өзини қандақ қилип бирла адәм билән чәкләп қойди, чүнки У Улуқ вә барлиқ йәрдә болидиған қудрәтлик Худа әмәсмеди? — дәп сориди Әхмәт. — Ундақта Худа өзи яратқан каинатни ташлап, қандақлачә бирла адәмдә чәклинип қалди?

— Әхмәт, — деди Адил, — мәсилән, биз бир беши вә айиғи йоқ океанда дәп ойла; биз океанға бир стаканни чөкүрүп су алдуқ дәйли. Әгәр биз мошу алған стакандики суниң анализини алсақ, у топ-тоғра шу океандики суға охшимамду?! Мәсиһ билән болған мисалдиму мана шундақ. Мәңгүлүк Худа барлиқ җайда бар, бирақ У Өзини Мәсиһ арқилиқ Өзиниң қудрәт күчини, улуқлиғини вә башқа қилған аламәт ишлири билән көрсәтти. Бирақ Улуқ Худа шу пәйттә өзини ялғуз Мәсиһ арқилиқла чәкләп қойғини йоқ, әксичә У мәңгү можут болған.

— Худаниң адәм қияпитидә болуп келиши мүмкин нәрсә әмәс, — деди Әхмәт.

— Худани ким чәкләләйду? — дәп сориди Адил. — Қандақ биз У қудрәтлик Худани қилалмайду дәп ейталаймиз, Униң қилалмайдиған нәрсиси барму?

— Уғу шундақ, У һәммини қилалайду, — деди Әхмәт. — Бирақ мән У Өзини адәмниң қияпитидә көрсәтти дегәнгә ишәнмәймән.

— Яхши, андақта бу биз үчүн қийин мәсилә, бирақ Худа үчүн қийин әмәс, дәп келиштуқ. У немә халиса, шуниң һәммисини қилалайду, — деди Адил. — Әгәр сән буни бурун билмигән болсаң, ундақта сән Худа Муса пәйғәмбәргә от болуп чатқаллиқниң арисидин көрүнди дегәнгә вә униң билән сөзләшти дегәнгә қандақ қарайсән?

Әхмәт бир аз ойлинип қалди, андин күлүмсириди, чүнки у өз ойида Худаниң от болуп көрүнүштин көрә, адәм қияпитидә келиши асанирақ екәнлигини чүшәнди.

Адил давамлаштурди:

— Әхмәт, кичиккинә ойланғина, — дәрһәқиқәт «Худаниң Сөзи» дегән У Ким вә «Худаниң Роһи» дегәнчу? Һәтта «Худаниң Роһиму» — Худа билән бир. Биз Худа Роһиниң бүви Мәрийәмгә чүшкәнлигини, униң һамилдар болғанлиғини вә Мәсиһни туққанлиғини периштә Җабрайилниң ейтқинидин билимиз:

> **«Муқәддәс Роһ саңа йеқинлишиду, Тәңирниң Қудрити сени қаплайду, шуниң үчүн, сениңдин туғулидиған Муқәддәс Худаниң балиси дәп атилиду.»**

Аләмгә шу йосунда кәлгән Ким? Мана мәсилә шуниңда.

Әхмәт, сән Мәсиһниң дәвридики дохтур дәйли, әгәрдә саңа униң туғулғини тоғрилиқ гуванамә яз дегән болса, немә дәп язған болар едиң?

— Мүмкин мән «Әйса Мәрийәмниң оғли» дәп язған болар едим, — деди Әхмәт.

— Бирақ бизгә Униң атисиниң етиниму йезиш керәкқу, — деди Адил.

— Униң атиси болмиған, — деди Әхмәт техиму күлүмсирәп.

— Бу йәрдә биз андақта атиси болмиғандин кейин, бош орун қойсақму болиду.

У чағда биз У қәйәрдин кәлди дәп соришимиз мүмкин. Худаниң Сөзи вә Худаниң Роһи дегән қәйәрдин келип чиқиду? У ким андақта? Асмандин кәлгән У ким болуши мүмкин? У Өзи тоғрисида мундақ дәйду:

> **«Асмандин чүшүп, аләмгә һаятлиқ беридиған, У Худаниң ненидур... Мән һаятлиқ нени болумән; Мениң алдимға кәлгән һеч қачан ач қалмайду вә Маңа ишәнгән һеч қачан чаңқимайду.»**
> **«Мән асмандин чүшкән мәңгүлүк һаят ненимән, мундақ нанни йегән киши мәңгү яшайду. Мән беридиған нан, У — Мениң инсанийәт һаятлиғи үчүн беридиған теним.»**

Әхмәт, У шуниң үчүн кәлгән; Өзиниң тенини адәмзат үчүн қурванлиққа бәргили кәлгән. Кимду-ким һаят кәчүрүш үчүн адәттики нанни йесә, у өзиниң тенини озуқландуриду. Әгәр

кимду-ким Худа ненини йесә, у мәңгүлүк өмүргә еришиду, чүнки у асмандин кәлгән роһий озуқ билән озуқлиниду. Әйса Мәсиһкә ишәнгән киши, Униң алаһидиликлирини өзигә елиши билән биллә, өзиниң Худаға болған роһий тәшналиғини қанаәтләндүриду. Мән өзәм буниң гувачиси-дурмән! Әйса Мәсиһ — бу Худаниң саңа қилған қурванлиғи, Әхмәт!

— Мән техи буниңға тәйяр әмәс, — деди Әхмәт астағинә. — Мениң бешимни миңлиған ойлар қаплап кәтти. Мән сениң Худаға болған иманиңни тоғра чүшәнмәптимән, әндила сениң бир Худаға ишинидиғанлиғиңни чүшәндим вә униңға көзүм йәтти. Худа раст өзини Әйса Мәсиһ арқилиқ көрсәткәнлигини әнди билдим. Сән биләмсән, мән Әйса Мәсиһни пүтүн вужудум билән сөйимән, бирақ мениңдә йәнә бир мунчә соаллар бар, униңға жавап керәк. Буни биз келидиған учришишта йешимиз дәп ойлаймән, Адил.

— Хәйри хош.

— Хош.

Худа вә Инсан

— Әссаламу әләйкүм.

— Ваәләйкүм әссалам.

— Мән бизниң ахирқи сөһбитимиз тоғрисида көп ойландим, — деди Әхмәт. — Сән авал Мәрийәмниң оғли Әйса инсандур, андин кейин униң қияпитидә Худаниң өзи тәсвирләнгән дедиң. Һәқиқәттә У ким? Силәр Мәсиһни Худаниң Оғли дәп хаталашмайватидиғансиләр, чүнки У Мәрийәмдин туғулған, униң оғли әмәсму?

Адил:

— Сән билисәнки Әхмәт, бу соалға жавап, — Худа билән билләә болидиған, мәңгү һаятқа — ачқуч. Әгәрдә биз адәмни Худа билән тәңләштүргән болсақ, гуна қилған болар едуқ, бирақ Муқәддәс Китапта «Худаниң Өзи адәм қияпитидә келиду» дейилгән.Биз Мәсиһ инсан сүпитидә туғулған дәп һесаплаймиз. Пәйғәмбәрлик пикир бойичә, У — Ибраһимниң оғли, Давутниң оғли вә Мәрийәмниң оғли. Лекин Мәсиһ туғулуштин илгири пәйда болған пәйғәмбәрлик сөзләрдә Худа «Қутқазғучи Мәсиһ қияпитидә келиду» дегән екән.

Һәйран болған Әхмәт:

— Мәсиһқичә болған пәйғәмбәрләр билән әлчиләр «Мәсиһтә Худаниң Өзи аян болиду» дәптикәнму? — деди.

— Пүткүл Тәвратниң асасий мавзуси — Нижаткар Мәсиһтур. Шуңлашқа Худа Мәсиһ тоғрисидики һәқиқәтни пәйғәмбәрләр арқилиқ ачқанлиғиға әҗәплинишкә болмайду! — деди Адил.

— Сән язмиларниң шу җайлирини маңа көрсәткинә, — деди Әхмәт.

Адил бир аз ойлинип мундақ деди:

— Худа миладидин тәхминән 700 жил илгири пәйғәмбәр Мика арқилиқ Нижаткар Мәсиһ Бәйтлиһәм дәп атилидиған шәһәрдә туғулидиғанлиғини ейтқанда, Туғулидиған бала туғулуштин бурун мәңгү болғанлиғи тоғрисида ейтқан.

> **«Әй Бәйтлиһәм, миңлиған Йәһудийниң арисидики әң кичиги сәнғу? Сениңдин Маңа Исрайилға Егидар болидиған Бири келип чиқиду, Униң келип чиқиши һәм мәңгүлүктин башланған.»**

Тәвратта йезилғандәк, Әйса Мәсиһ Бәйтлиһәмдә туғулди.

«Шуниң билән, падиша Давутниң әвладидин болған Йүсүпму Җәлилийә өлкисидики Насарә шәһиридин чиқип, Йәһудийә өлкисидики падиша Давутниң жути Бәйтлиһәм шәһиригә һамилдар болған Мәрийәм билән ройхәткә олтуруш үчүн кәлди, чүнки у Давутниң әвладидин еди. Улар шу йәрдә болған вақтида, Мәрийәмниң бошинидиған вақти йеқинлишип, у тунҗисини бошанди.»

Мәсилә шуниңдики, аләмгә туғулуштин бурун бар болған У Ким, андақта? У Өзи Униңдин гуманланған йәһудийлар билән сөһбәтләшкәндә мундақ дегән еди:

«Атаңлар Ибраһим, Мениң бу күнүмни көрүшкә арманда еди; у көрди вә хошал болди.»

Буниңға йәһудийлар мундақ деди:

Сән Өзәң техи әлликкиму кирмидиң, Сән Ибраһимни нәдин билисән?

Әйса уларға кәскин:

«Һәқиқәтни, чин һәқиқәтни ейтимәнки: Ибраһим техи бу дунияға кәлмәй туруп, Мән мәңгү можут болған.»

— Андақта Мәсиһниң Өзи, Өзиниң туғулушидин бурун бар болғанлиғини ейтқан екәндә? — деди Әхмәт. — Бирақ пәйғәмбәрләрниң Худа Өзини Мәсиһ арқилиқ көрситиду дегини қәйәрдә?

— Бу Муқәддәс Китапниң нурғун йеридә йезилған, — деди Адил. — Йәшая пәйғәмбәр өз вақтида әшу Әйса яшиған кичиккинә шәһәрдин Мәсиһниң келип чиқидиғанлиғи һәққидә ейтқан еди. У мәңгүлүк падишалиқ қуриду, униң асаси Худаниң течлиқ парағити болиду дегән. У Давутниң оғли болуп, У Өзи мошу падишалиқниң мәңгү падишаси болиду дейилгән. Пәйғәмбәр Уни һәр қандақ намлар билән атайду:

> **«Бовақ туғулди бизгә, Оғул бизгә берилди; Униң бийлиги икки мүрисидә; Униңға: «Әҗайип Мөҗүзилик», «Әқиллиқ Мәслиһәтчи», «Қудрәтлик Худа», «Мәңгүлүкниң Атиси», «Течлиқпәрвәр», «Аләмниң Падишаси» дегән намлар берилиду. Униң Егидарчилиғи**

билән Тәчликпәрвәрлигининиң һәссиләп улғуйишиға Давутниң падишалиқ тәхтидә чәк йоқтур. Бүгүндин башлап та мәңгүгичә, У адаләт вә һәқиқәт билән Давутниң падишалиқ тәхтини мустәһкәмләйду. Һәммигә қадир, Қудрәтлик Худа бу ишни қәтъий әмәлгә ашуриду.»

Биз шуни яхши билимизки, Әхмәт, әгәр Худа бирәр бирсигә исим қойса, униң қандақ адәм екәнлигини, Худа қойған исим ипадиләйду әмәсму? Андақта У Ким, Әхмәт? Кимни мошундақ исим билән аташқа болиду: Қудрәтлик, Әқиллиқ, Мәңгүлүкниң Атиси, Аләм падишаси.

— Мән Мәсиһниң ипадисини, Униң туғулүшидин илгири, пәйғәмбәрләр ейтқинидәк, аста-аста чүшиниватқандәк туримән. Бирақ бу, һәқиқәттән, Худаниң Өзи яратқан дуниясиға келишиниң ипадисидиму?

— Йәһия пәйғәмбәр Мәсиһниң замандиши еди, — деди Адил. — Худа уни Әйса Мәсиһниң дунияға келишигә хәлиқни тәйяр қилип бериш үчүн, йәни хәлиқ өз гунайиға товва қилип, Худаға иман кәлтүрүши үчүн әвәткән еди. Йәһиядин, ким сән? дәп сориғанда, у Йәшая пәйғәмбәрниң қириқинчи баптики айәтләрни ейтиду:

«Мән чөл-баяванда пәрияд ейтиватқан киши мән: Рәббиңларға йол тәйяр қилиңлар, бизниң Худайимизға чөлдики йолни түз қилип бериңлар. Һәр қандақ етәк толғай, һәр қандақ тағ билән дөң пәс болғай, ойман дөң йоллар силиқланғай вә әгир йоллар түзләнгәй. Рәббимизниң шөһрити келиду вә һәр қандақ яритилған мәвжудат Худаниң нижатлиқ вәдисини көриду.»

Йәшаяниң бу язғини Улуқ Падишаниң келидиғанлиғи тоғрисида болған. Униңға силиқ, түз йол тәйяр қилип бериңлар дегән еди. Бирақ У ким, Әхмәт?

— Пәйғәмбәрниң сөзи бойичә, У Рәббимиз Худа, — деди Әхмәт.

— Әгәрдә биз йәнә давамлаштуруп оқисақ, техиму ениғирақ чүшинимиз, — деди Адил.

Үниңни күчиңниң баричә чиқирип ейт, агаһландурғучи Иерусалим! Чиқар, қорқма; Йәһудийниң адәмлиригә ейт: мана — Худайимиз! Мана Худа Өзиниң барлиқ күчи билән келиватиду, Униң қудрәт күчи һөкүми билән биллә. Униң мукапитиму Өзи билән, жазали-

шиму Өзиниң көз алдида. У Чопанға охшаш Өзиниң падисини бақиду; қозилирини қолиға елип, қучиғида көтирип, йетиләп бақиду.»

Әйса Мәсиһ һәқиқәттәнму падичи ретидә кәлди. У Өзи тоғрилиқ мундақ деди:

«Мән наһайити яхши Чопанмән. Яхши Чопан Өз қозилири үчүн җенини қурван қилиду.»

Бирақ Әхмәт, пәйғәмбәрлик сөз бойичә келидиған Чопан Ким?

— Мән ойлаймәнки, У Рәббимиз Худа тоғрисида дәватиду, — деди пәйғәмбәрлик сөз тәсир қилған Әхмәт.

Адил давамлаштурди:

— Нижаткар Мәсиһ тоғрисидики пәйғәмбәрлик сөзләрниң һәммиси, Әхмәт, әгәр чүшәнгән болсаң, Мәрийәмниң оғли Әйса арқилиқ әмәлгә ашти. Йәһияниң дунияға келишидин авал, чоң периштә Җәбраил Зәкәрияғә келип, униң оғул тапидиғанлиғини вә бу оғулниң алаһидә тапшурма билән дунияға келидиғанлиғини мундақ сөзләр билән ейтқан:

«Сениң оғлуң анисиниң қосиғида турупла Муқәддәс Роһқа чөмиду. Исрайилниң көплигән балилирини

Егимиз Худаға каритиду; атилириниң жүригини балилириға вә бойсунмайдиғанларни һәққаний идрәклик болушқа юмшутуш үчүн Егимизгә хәлиқни тәйяр қилип бериш үчүн, Илияснии роһи вә күчидә болуп Худаниң алдида келиду.»

Инжилниң ейтиши бойичә, Зәкәрияниң оғли Йәһия Кимниң алдида кәлди, Әхмәт?

— Егиси Худаниң, — деди Әхмәт.

Йәһия пәйғәмбәр туғулғанда, — деди Адил, — атиси Зәкәрия өзиниң туғулған оғли тоғрисида мундақ пәйғәмбәрлик сөзләрни ейтқан:

«Сән, бовақ, Тәңримизниң әлчисисән, чүнки сән Униң алдида келип, Униңға йол тәйяр қилип берисән, Униң хәлқигә, Худайимизниң меһир-муһәббитидин келип чиққан, гунадин қутулуш йолини көрситип берисән.»

Шуниң үчүнму, Әхмәт, сән өзәң көрүп турисән, Йәһия пәйғәмбәр Йәшая пәйғәмбәрниң, периштә Җәбраилниң вә өзиниң атиси Зәкәрияниң сөзлири бойичә, Егимизниң алдида кәлди. Униң кәйнидин кәлгини Худаниң Өзидур.

— Һə-ə, мән чүшинимән вә ойлаймәнки буниң һәммиси Әйса Мәсиһ дунияға кәлгән вақитта әмәлгә ашти, — деди Әхмәт.

— Бүви Мәрийәм Бәйтлиһәмдә Мәсиһни бошанған вақтида, Егимизниң периштәлири етизда жүргән қойчиларға келип, уларни мундақ дәп агаһландурған еди:

«Қорқмаңлар; мән силәргә наһайити чоң бир хошаллиқ ейтмақчимән, бу хошаллиқ пүткүл хәлиқниңки: чүнки һазир Бәйтлиһәмдә силәрниң Нижаткариңлар болған Қутқузғучи дунияға кәлди, У силәрниң Егәңлар Мәсиһ.»

Мәсиһ — бизниң Егимиз екәнлиги, Инжилда бир нәччә қетим тәстиқлинип өтиду, У Өзи тоғрисида мундақ дәйду:

«Мән вә Атам иккимиз бир.»

— Бурунтинла мән Мәсиһни наһайити яхши көрәттим, — деди Әхмәт. — Мана әнди мән Униң һәқиқәттән Ким екәнлигини толуқ чүшәндим вә Униң дунияға немә үчүн кәлгәнлигини әнди билдим. Мән саңа чин қәлбимдин разимән,

сән вақтиңни айимай, мошуниң һәммисини маңа чүшәндүргиниң үчүн.

— Әхмәт, — деди Адил жиддий һалда, — Әйса Мәсиһкә иман кәлтүрсәң, Худа сениң барлиқ гуналириңға кәчүрүм бериду вә саңа мәңгүлүк һаят тәғдим қилиду. Өлүкләрни тирилдүргән вә өлүмни йәңгән Әйса Мәсиһ мундақ дәйду:

> **«Өлгәнләрни тирилдүргүчи вә мәңгү һаят бәргүчи — Мәңгү Можут һәм Йәккә-йеганә болғучи — Мән болимән. Маңа ишәнгән киши, әгәр өлсиму, тирилиду; һәр қандақ Маңа имани бар адәм һәргиз өлмәйду.»**

Әхмәт, сениң бу соғини алғиң келәмду? — деди Адил.

— Һә-ә, мән Униң мениң ишигимни чекиватқанлиғини сезиватимән, — деди Әхмәт көзигә яш елип, — мән Уни қандақ қилип қобул қилсам болиду?

— Бу наһайити асан, — деди Адил. — Худаға өз сөзүң билән дуга қилғин. Худа биз тоғрисида барлиқ нәрсини билиду. Шуниң үчүнму, барлиқ қилған гуналириң үчүн кәчүрүм сора. Андин Униң кәчүрүмини қурванлиқ қозиси Әйса

Мәсиһ арқилиқ қобул қил. «Худа, Өзәңниң Муқәддәс Роһиң билән мениң өмүрүмгә вә жүригимгә кирип, орун ал,» дәп дуга қил, буниң һәммисини Мәсиһниң намидин ейтқин, чүнки У Өзиниң қурванлиғиниң нәтижисидә Худа билән сениң арандики үзүлгән алақә йолини улиғучи көрүктур.

Мана мошундақ қилип, Худаниң саңа қилған соғиси — Әйса Мәсиһни өз өмүрүңгә қобул қилсаң, сениң өмүрүңдә чоң бир өзгириш йүз бериду. Сән шу пәйттин башлап Худаниң Роһидин туғулисән. Әйса Мәсиһ арқилиқ йеңи һаят, йеңи әқил қобул қилисән вә шундақла шу күндин башлап, Худа билән роһий тәрәптин наһайити йеқин алақидә болисән. Худа сениң Атаң болиду, сән Униң пәрзәнди болисән. Әйсани қобул қилғанлар тоғрисида Инжилда мундақ дәйду:

> **«Уни қобул қилғанларға, Униң намидин иман кәлтүргәнләргә, У (Әйса) «Худаниң пәрзәнтлири» болуш һоқуқни бәрди.»**

Улар Худаға шүкүр ейтип дуга қилип болғандин кейин, Адил мундақ деди:

— Бу аилимизгә кәлгиниңни қарши алимиз, мана биз һазир Мәсиһ арқилиқ Улуқ Худаниң аилисидә қериндаш болдуқ!

— Саңа қандақ рәхмәт ейтсам болидикин, — деди Әхмәт һаяжанлинип.

— Худаға рәхмәт ейт вә һәр дайим есиңда болсун, Униңға күндә рәхмәт ейт, — деди Адил. — Худада жүргән Мәсиһниң тәрәпдарлири билән жүргин. Мана әнди сән Әйса Өзигә әгәшкән шагиртлириға Худаға қандақ дуга қилишни үгәткән дуга билән дуга қилсаң болиду:

Асмандики мәңгү можут Худа — Атимиз,
Улуқлансун дайим Сениң Муқәддәс Намиң.
Асмандикидәк Падишалиғиң бизгиму кәлсун,
Йәрдиму һәм болғай Сениң бүйүк ирадәң.
Һаятлиқ нан-рисқимизни һәр күни бәргәйсән,
Бизгә гуна қилғанларни кәчүргинимиздәк,
Бизниң гуналиримизниму кәчүргәйсән.
Вәсвәсә-синақларға дучар қилмиғайсән,
Вә Шәйтанниң қол астидин азат қилғайсән.
Чүнки Шөһрәт, Қудрәт һәм Падишалиқ
мәңгү бирла Сениңкидур.
Апирин Худа,

Амин.